

"Yerinden Edilen Çocukluk"

Çocuk Yaşta Evliliğe Zorlanmış Suriyeli ve Türkiyeli Kadınların Anlatıları: Nitel Bir Araştırma

Bağışçılar: STDV-Sivil Toplum Destek Vakfı & KADAV-Kadınlarla Dayanışma Vakfı

Analiz ve Yazım: Şenay Özden

Araştırmacı: Nurten Demirbaş

Kasım 2020

İçindekiler

Giriş ve Kavramsal Arka Plan:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Metodoloji, Sınırlandırmalar ve Etik:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Veri Toplama:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Veri Analizi:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Araştırma yeri:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Sınırlandırmalar:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Etik:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Araştırmanın Amaçları:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Araştırma Soruları	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Ailelerin ve toplulukların özellikleri:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Çocuk evliliğini teşvik eden sosyal ve kültürel özellikler:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Çocuk evliliğini önlemede kanunların ve sivil toplum kuruluşlarının rolü:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Araştırma Bulguları:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Bağlamsal Çocukluk ve Yetişkinlik Anlayışı:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Halka Açık Yerlerde Cinsiyet Ayrımı:	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Eğitim Olanaklarının Eksikliği:	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Kentsel ve Kırsal Ortamlar:.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Yoksulluk ve Ekonomik Sınıf:.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Kültür Biyoloji ve Kuşak Farklılıkları:	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Çocuk Evliliklerinde Karar Verme ve Kalıpları:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Yoksulluk ve Ekonomik Sınıf:.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Onur ve Bekaret:	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Zorunlu mu veya Rızaya dayalı mı? :	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
İnşa Edilen Evlilik Motivasyonları:	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
"Düzgün" Evlilik Biçimleri:	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Çocuk Yaşında Evlilik Sonrası Yaşam:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Çocuk Yaşında Evliliği Geciktiren Faktörler:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>
Çıkarımlar ve Sonuçlar:	<i>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</i>

Giriş ve Kavramsal Arka Plan:

Çocuk evlilikleri, uluslararası bağlamda 18 yaşından önce gerçekleşen yasal veya geleneksel evlilik olarak tanımlanır. Uluslararası düzeyde bir insan hakları ihlali olarak tanınan çocuk evlilikleri, kızların eğitimini, sağlığını, psikolojik refahını ve kendi çocuklarının sağlığını doğrudan etkiler. Ayrıca, birden çok şiddet türü, istismar ve hak ihlalinin hem nedeni hem de sonucudur¹. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'na göre, gelişmekte olan dünyanın pek çok yerinde her üç kızdan biri genç yaşta evlenmeye devam ediyor ve Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5.3, 2030'a kadar hedeflerinden biri olarak çocuk evliliklerinin ortadan kaldırılmasını zorunlu kılıyor.

Araştırmacılar, çocuk evliliği, erken yaşta evlilik ve zorla evlilik terimlerini birbirlerinin yerine kullanmaktadır. "Aslında terimler hem farklı hem de birbiriyle örtüşüyor. Çocuk evlilikleri ve erken evlilik büyük ölçüde aynı olguyu ifade eder: eşlerden birinin veya her ikisinin 18 yaşın altında olduğu evlilikler. Bununla birlikte, erken evlilik bazen eşlerden birinin veya her ikisinin 18 yaşında veya daha büyük olduğu, ancak rıza konusunda taviz verilmiş evlilikleri tanımlamak için de kullanılır. Örneğin, fiziksel veya duygusal açıdan olgun olmayan veya tercihleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan 19 yaşındaki bir kişinin evliliği erken evlilik olarak kabul edilir. Zorla evlilik, eşlerden birinin veya her ikisinin yaşına bakılmaksızın tam ve özgür rıza vermediği bir evliliktir. Zorla evlilik, eşlerden birinin veya her ikisinin de evliliği sona erdiremediği veya terk edemediği bir birlikteliği ifade edebilir. Çoğu ülkede çocukların yasal olarak rıza gösteremeyeceği düşünüldüğünden, tüm çocuk evlilikleri bazen zorla evlilik olarak kabul edilir. Ancak, 18 yaşın altındaki iki ergenin gönüllü olarak birbirleriyle evlendiği pek çok örnek var."²

Çocuk evlilikleri hem gelişmiş hem de az gelişmiş ülkelerde dünyanın her yerinde kadın ve kız çocuklarının hayatlarını etkileyen bir sorun olsa da, "oranlar hem ülke içinde hem de ülkeler arasında çarpıcı biçimde değişiyor. Hem oran hem de sayı olarak, çoğu çocuk evlilikleri Sahra altı Afrika ve Güney Asya'nın kırsal kesimlerinde gerçekleşir. Güney Asya'da, genç kadınların neredeyse yarısı ve Sahra altı Afrika'da genç kadınların üçte birinden fazlası 18. yaş gününden önce evleniyor."³ Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'na (UNICEF) göre, dünya çapındaki

¹ Global Child Health, Anita Raj. When the Mother is a Child: The Impact of Child Marriage on the Health and Human Rights of Girls. 2000

²<https://www.unfpa.org/child-marriage-frequently-asked-questions#what%20is%20the%20difference%20between%20child%20marriage,%20early%20marriage%20and%20forced%20marriage?>

³ https://www.unicef.org/media/media_68114.html (accessed 08/31/2020)

kadınların %11'i 15 yaşına gelmeden evleniyor.⁴ ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID), küresel düzeyde bu suçun ciddiyeti hakkında daha ayrıntılı istatistiksel veriler veriyor.

“Doğu ve Orta Afrika 18 yaşın altındaki kızların %41, Latin Amerika ve Karaipler’de % 29’u , Orta Doğu ve Kuzey Afrika’da %15’i evli.”⁵ Mutlak sayılar açısından, nüfusunun büyüklüğü nedeniyle Hindistan en çok çocuk evliliğine sahip ülkedir.⁶

Çocuk evlilikleri, erkekler çocukları arasında da bilinen bir olgudur. “Çocuklukta evlenen kız ve erkek çocuklar biyolojik ve toplumsal farklılıklar nedeniyle aynı risk ve sonuçlarla karşılaşmazken, bu uygulama yine de her iki cinsiyetten çocuklar için bir hak ihlalidir. Kız çocuklarına benzer şekilde, erkek çocukları da hazırlıklı olmayabilecekleri yetişkin sorumluluklarını üstlenmeye zorlanır. Bu birleşme erken babalığı getirebilir ve hane halkı için geçim sağlamak gibi ek ekonomik baskıya neden olabilir; aynı zamanda çocuğun eğitime ve kariyer gelişimi fırsatlarına erişimini de kısıtlayabilir.”⁷ Bununla birlikte, kız çocukları orantısız bir şekilde etkilenmeye devam ediyor; 20 ila 24 yaşları arasındaki her 5 genç kadından 1’i 18 yaşına gelmeden evlenirken, 30 genç erkekte 1’i evleniyor.⁸ Yılda 12 milyon kız çocuğu 18 yaşından önce evleniyor, bu da her dakika 23 kız çocuğunun evlendirildiği anlamına geliyor. Bu nedenle, bu rapor kız çocuklarının evliliklerine odaklanacaktır.

Girls Not Brides’a göre, çocuk evlilikleri kızları ömür boyu güçsüzleştiriyor, onları failliklerinden, özgürlüklerinden, temel sağlık, eğitim ve güvenlik haklarından mahrum bırakıyor.⁹ Erken evlilik mağdurları, kiminle ve ne zaman evlenecekleri konusunda çok az söz sahibidirler veya hiç söz hakkına sahip değildirler ve sıklıkla anne olmak için baskı altında bırakılmaları onları doğum sırasında ölüm veya yaralanma riskine sokmaktadır. Kız çocukları ne fiziksel ne de duygusal olarak eş ve anne olmaya hazır değildir. Hamilelik ve doğum sırasında tehlikeli komplikasyonlarla karşılaşma, HIV / AIDS’e yakalanma ve aile içi şiddete uğrama riski daha fazladır. Eğitime ve ekonomik fırsatlara çok az erişimleri olduğu için, kendilerinin ve ailelerinin yoksulluk içinde yaşama olasılığı daha yüksektir. Çocuk evlilikleri genellikle yasa dışı olduğu

⁴ UNICEF, “Child Marriages: 39,000 Every Day”, 08/05/2016, http://www.unicef.org/media/media_68114.html

⁵ UNFPA, “Marrying too Young: End Child Marriage”, 2016, p. 27 in E-Journal of Law, YILDIZ Furkan “The Dark Side of Syrian Refugee Crisis: Child, Early and Forced Marriage in the Case of Turkey”.

⁶ UNICEF & UNFPA, “Child Marriages: 39,000 Every Day”, 03/07/2013 https://www.unicef.org/media/media_68114.html (accessed 08/31/2020)

⁷ UNICEF, child marriage information sheet, April 2020, <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/> (accessed 09/01/2020)

⁸ UNICEF, “115 million boys and men around the world married as children”, 06/06/2019, <https://www.unicef.org/press-releases/115-million-boys-and-men-around-world-married-children-unicef> (accessed 09/01/2020)

⁹ Girls Not Brides, <https://www.girlsnotbrides.org/what-is-the-impact/> (accessed 09/01/2020)

ve/veya kız çocukları damgalandıkları için, bu birleşmelerden doğan çocuklar kayıtsız kalıyor ve genç anneler hastanelerden kaçınıyor, sonuç olarak bebekler için gerekli ana sağlığı sağlanamıyor.¹⁰ "Çocuk evlilikleri kadınlara, doğurganlıkları üzerinde hakimiyetlerinin zayıf olmasına, doğurganlıkla ilgili sonuçlara ve yetersiz anne sağlığı bakımına yol açan bir kırılma katmanı ekler."¹¹

Çocuk evliliğine sebep olan etkenler çok boyutludur ve genellikle kalıcı yoksulluk koşulları, toplumsal eşitsizlik ve şiddete karşı savunmasızlık ile örtüşmektedir. Bunlar arasında yerleşik kültürel ve dini inançlar ve uygulamalar, cinsiyet eşitsizliği, yoksulluk gibi sosyoekonomik koşullar, kız çocuğuna adayacak kaynak eksikliği ve ebeveynlerin kızları ve aileleri için ekonomik ve sosyal güvence sağlama isteği; cinsel şiddet dahil olmak üzere kız çocuklarının zarar görmesini engellemeye yönelik bir ihtiyaç olduğu algısı; çocuğun olası kötü muamelelerden ve aile evinden kaçma isteği yer almaktadır.¹² Bununla birlikte, mevcut literatür, çocuk evliliklerinin sonuçlarını, itici güçlerinden daha derinlemesine ele almaktadır. Bu araştırma, bu boşluğu olabildiğince kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır.

Literatür, genel olarak çocuk evlilik oranlarının yavaş yavaş düştüğünü göstermektedir. 2000 yılı civarında, 20 ile 24 yaşları arasındaki her üç kadından biri çocukken evlendiklerini bildirdi. 2017'de bu sayı beşte birin biraz üzerindeydi. 15 yaşından önce çocuk evlilik oranları da 2000'de % 11'den 2017'de % 5'e düştü.¹³ Dünya genelinde "çocukken evlenen genç kadınların oranı % 15 azalarak 4'te 1'den (% 25) yaklaşık 5'te 1'e düştü (% 21), yani yaklaşık 25 milyon çocuk evliliği engellendi. Kız çocuklarının eğitim oranlarının artması, ergen kızlara yönelik proaktif devlet yatırımları ve çocuk evliliğinin yasadışı olduğu ve bunun sebep olduğu zararlar hakkında kamuya yönelik mesajlar, bu değişimin nedenleri arasında yer alıyor."¹⁴ Bununla birlikte, dünya genelinde çocuk evliliklerindeki düşüşe rağmen, "ilerleme düzensiz olmuştur ve çocuk evlilikleri yeterince hızlı düşmemektedir. Batı ve Orta Afrika gibi çocuk evliliğinin daha yaygın olduğu bölgelerdeki nüfus artışı nedeniyle, düşüş hızı yavaştır ve toplam çocuk evlilik sayısının 2030 yılına kadar artacağı tahmin edilmektedir. Son on yılda Güney Asya çocuk evliliklerinde çarpıcı

¹⁰ Global Child Health, Anita Raj When the mother is a child: the impact of child marriage on the health and human rights of girls, 2010, p. 931.

¹¹ Deepali Godha, Journal of Adolescent Health, Vol. 52 Issue 25, "Association Between Child Marriage and Reproductive Health Outcomes and Service Utilization: A Multi-Country Study From South Asia", p. 511-660, [https://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(13\)00077-3/fulltext](https://www.jahonline.org/article/S1054-139X(13)00077-3/fulltext) (accessed 09/01/2020)

¹² Global Child Health, Anita Raj When the mother is a child: the impact of child marriage on the health and human rights of girls, 2010, p. 931 and Girls Not Brides.

¹³ UNFPA, Child Marriage, <https://www.unfpa.org/child-marriage-frequently-asked-questions#how%20common%20is%20child%20marriage> (accessed 09/01/2020)

¹⁴ UNICEF, "Fast Facts: 10 facts illustrating why we must #EndChildMarriage", 02/11/2019, <https://www.unicef.org/eca/press-releases/fast-facts-10-facts-illustrating-why-we-must-endchildmarriage> (accessed 09/02/2020)

düşüşler yaşarken, çocuk evliliğinin küresel yükü şimdi Sahra altı Afrika'ya kayıyor. En son evlenen çocuk gelinlerin yaklaşık 3'te 1'i, 25 yıl önceki 7'de 1'e kıyasla şu anda Sahra altı Afrika'da bulunuyor. Sahra altı Afrika hâlâ en yüksek çocuk evlilik oranlarından bazılarında sahipken, Güney Asya en fazla sayıda çocuk geline ev sahipliği yapıyor."¹⁵

Çocuk evlilikleri konusu giderek daha fazla dikkat çekerken ve yıllar içinde geniş çapta incelenmişken, hala birkaç kör nokta yer almaktadır. Yukarıda bahsedildiği gibi, itici faktörleri, sonuçları kadar derinlemesine incelenmemiştir. Özellikle, göç / yerinden edilme ile çocuk evlilikleri arasındaki korelasyonlara bakan literatür azdır.

Benzer şekilde, çocuk evliliğinin bir şiddet /ceza biçimi olarak kullanıldığı ve LGBTI + çocuklara yönelik cinsiyet ve cinsel yönelim ataması dahil kontrol mekanizması olarak kullanıldığı heteronormativite bağlamında çocuk evliliklerini inceleyen literatür neredeyse yok denecek kadar azdır.

Erken yaşta evliliğe sebep olan çeşitli faktörler vardır ve bu rapor, Türkiye'de yaşayan ve çocukken evlenen Suriyeli kadınların 1) çocukluklarını nasıl algıladıklarını, 2) çocuk evliliklerinin toplumsal, politik ve ekonomik boyutlarını 3) evlilik sonrası yaşamlarını ve kendi çocuklarının geleceğini nasıl algıladıklarını araştırmaktadır.

Yöntem, Sınırlılıklar ve Etik:

Veri toplama:

Araştırmada, Türkiye ve Suriye'den kadınlar arasındaki çocuk evliliklerini araştırmak için masaüstü araştırması ve nitel yöntemler kullanıldı. Masaüstü araştırması çoğunlukla Suriye ve Türkiye'deki çocuk evliliklerinin hukuki durumunu ve konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmaları hedef aldı. Nitel araştırma yöntemleri açısından, bu çalışmada 18 yaşından önce evlenmiş 50 kadından oluşan bir örnekleme ulaşılmış ve onlarla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşülen bu 50 kişiden 26'sı İstanbul'da yaşayan Suriyeli mülteci kadınlar ve 24'ü Türkiyeli kadınlardır. Her bir derinlemesine görüşme yaklaşık 90 dakika sürmüştür. Görüşmeler 22.07.2019 ve 18.08.2020 tarihleri arasında yapılmıştır. Görüşmeler kaydedilmiş, yazıya dökülmüş ve Türkçe'ye tercüme edilmiştir

Veri analizi:

Verilerin analizinde içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Bütün görüşme transkriptleri, bütüne dair bir fikir edinmek için birkaç kez okundu. Daha sonra transkriptler anlam birimlerine

¹⁵ UNFPA, Child Marriage, <https://www.unfpa.org/child-marriage-frequently-asked-questions#how%20common%20is%20child%20marriage> (accessed 09/01/2020)

bölünerek kodlandı. Kodlar benzerlik ve farklılıklara göre karşılaştırılarak kategorilere ve alt kategorilere ayrıldı.

Araştırma Ortamı:

Türkiye'de yasal evlilik yaşı 18'dir ve çocuklar, ebeveynlerinin veya yasal vasilerinin rızası ile 17 yaşında evlenebilirler. 16 yaşındaki çocuklar da 'istisnai durumlarda ve hayati gerekçelerle' mahkemelerin özel izni ile evlenebilirler."¹⁶ Türkiye, kızların tahminen % 15'i 18 yaşından önce ve % 1'i 15 yaşından önce evlenerek, Avrupa'daki en yüksek çocuk evlilik oranlarından birine sahiptir. Mevcut veriler, sorunun ölçeğini temsil etmeyebilir çünkü çoğu çocuk evlilikleri kayıtsızdır ve resmi olmayan dini törenlerle gerçekleşmektedir."¹⁷

Açıklanan istatistiklere göre, Aile Mahkemesi hakimleri 2019 yılında 11.446 16 yaşındaki çocuğun evlenmesine izin verdi. Medeni Kanun'a göre 16 yaşındaki bir çocuğun evlenmek için olağanüstü ve çok önemli bir nedeni olmalıdır.¹⁸

16-17 yaş grubunda evlenen kız sayısı erkek çocuk sayısının 20 katı. Buna göre 2015'te 1.483 erkek, 2016'da 1.319, 2017'de 1.081, 2018'de 1.029 ve 2019'da 940 erkek evlendirildi. Buna karşılık, evlendirilen kızların sayısı 2015'te 31.337, 2016'da 27.637, 2017'de 23.906, 2018'de 17.047 ve 2019'da 17.047.¹⁹

2018 yılında, 20-24 yaş arasındaki Türkiyeli kadınlarının % 2'si 15 yaşında iken evliydi ve 15-19 yaşları arasındaki kızların % 1,1'i de 15 yaşında evlendiklerini bildirdi.²⁰ 2019'da 16-17 yaşındaki kızlar arasında evlilik oranı % 3,1 ve 15-19 yaş arası ergen doğurganlık oranı % 1,7 idi. TÜİK'e göre hem ergen doğurganlık oranı hem de 'resmi' kız çocuk evliliği azaldı.²¹

Suriye'de savaş öncesi dönemde, 20-25 yaş arası Suriyeli kadınların % 13'ü 18 yaşından önce evliydi; bugün, yerinden edilmemiş olanlar da dahil olmak üzere tüm Suriyeli nüfus arasında

¹⁶ <https://www.unicef.org/turkey/en/child-marriage>

¹⁷ <https://www.girlsnotbrides.org/child-marriage/turkey/>

¹⁸ <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuk-ya%C5%9Fta-evlilik-ve-gebelikler-azal%C4%B1yor-mu/a-54070465>

¹⁹ <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuk-ya%C5%9Fta-evlilik-ve-gebelikler-azal%C4%B1yor-mu/a-54070465> & <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2020-33707>

²⁰ <https://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2020/02/ECPAT-Briefing-Paper-on-the-Sexual-Exploitation-of-Children-in-Turkey-2020-ENGLISH.pdf>

²¹ <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuk-ya%C5%9Fta-evlilik-ve-gebelikler-azal%C4%B1yor-mu/a-54070465> & <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2020-33707>

çocuk evlilikleri artmıştır.²² Tahminler değişkenlik göstermektedir ancak bazı çalışmalar bugün Suriyeli mülteciler arasında çocuk evlilik oranlarının kriz öncesi Suriyelilere göre dört kat daha yüksek olduğunu gösteriyor.²³ Lübnan'da 2016 yılında yapılan bir araştırma, 20 ila 24 yaşları arasındaki yerinden edilmiş genç Suriyeli kadınların % 41'inin 18 yaşına gelmeden evlendiğini gösteriyor. Birçok evliliğin kayıt dışı olduğu göz önüne alındığında, bu rakamlar gerçek oranları olduğundan az gösteriyor olabilir.²⁴

Türkiye en fazla sayıda Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ülkedir. 2014 yılında yapılan bir BMMYK anketi, halihazırda Türkiye'de yaşayan 3.632.442 Suriyeli mülteci arasında Suriyeli mülteci kızların evlilik yaşınının 13'e kadar düştüğünü ortaya koymuştur.²⁵ Türkiye'deki Suriyeliler arasında yapılan 2018 Nüfus ve Sağlık Araştırmasına göre, Türkiye'deki Suriyeli kızların % 45'i 18 yaşından önce, %9'u ise 15 yaşından önce evlenmiştir. 20-24 yaş arası Suriyeli kadınların % 9,2'si, 15-19 yaş arası Suriyeli kadınlarına ise % 13,4'ü ise 15 yaşından önce evlenmiştir.²⁶

Son birkaç yılda Suriyeli mülteci kız çocukları arasında çocuk evlilik oranlarının Türkiye'deki hukuk sistemine ilişkin artan farkındalık nedeniyle düştüğüne dair anekdot niteliğinde kanıtlar bulunmasına rağmen, daha az çocuk evlilik olup olmadığı konusunda istatistiksel kanıtlara ulaşmak zordur. Suriyeli mülteciler, Türkiye'ye geldikleri ilk yıllarda, medeni hukukun Türkiye'de yasal evlilikleri belirlediği ve şeriat hukukunun yasal olarak bağlayıcı olmadığı bilgisine sahip değildi. Bu nedenle, pek çok aile, kız çocuklarını ikinci eş olarak erkeklerle evlendirmenin gerçekten yasal olduğunu varsaydı. Bununla birlikte, özellikle sivil toplum kuruluşları temel görevlerinin bir parçası olarak bilgilendirme toplantıları yaptıklarından, mülteci aileler Türkiye'deki hukuk sistemi hakkında daha fazla bilgi sahibi hale geldi. Sonuç olarak, araştırma bulguları, Türkiye'deki Suriyeli toplumu arasında çocuk evliliklerinin en azından onaylanma oranınının düştüğünü gösteriyor. Bununla birlikte, çocuk evliliklerinin arkasındaki temel ekonomik nedenler ortadan kaldırılmadığı sürece, bunu önlemenin mümkün olmayacağı da belirtiliyor. Maddi kaynakların yetersizliği nedeniyle haneye gelir sağlamak ya da bir aile üyesinin mali yükünü hafifletmek için aileler kızlarını erken yaşta evlenmeye zorlamaktadır.

²² <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2019/06/19/forced-displacement-and-child-marriage-a-growing-challenge-in-mena/>

²³ <https://www.un.org/youthenvoy/2017/02/new-study-finds-child-marriage-rising-among-vulnerable-syrian-refugees/>

²⁴ <https://www.nrc.no/perspectives/2019/what-you-need-to-know-about-syrian-child-marriage/>

²⁵ https://insights.careinternational.org.uk/media/k2/attachments/CARE_Child-marriage-in-emergencies_2015.pdf

²⁶ <https://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2020/02/ECPAT-Briefing-Paper-on-the-Sexual-Exploitation-of-Children-in-Turkey-2020-ENGLISH.pdf>

Sınırlandırmalar:

Raporun sınırlılığı, Türkiye ve Suriye'deki erken evlilikleri temsil etmemesidir. Bunun başlıca nedeni, görüşme yapılan kadınların sayısı, bu kadınların geçmişlerinin, eğitim düzeylerinin, etnik kökenlerinin, dinlerinin veya kimliklerinin heterojenliğini yansıtmamasıdır. Ayrıca, kuşak farklılıklarını da yansıtmamaktadır. Ayrıca görüşmeler sadece İstanbul'da ve şehrin belirli mahallelerinde yapıldı. Bununla birlikte, bu araştırma istatistiksel olarak önemli veriler elde etmek için tasarlanmadı. Daha ziyade çocuk evliliklerine hem sebep olan eden hem de sürmesine sebep olan altta yatan toplumsal, kültürel ve ekonomik faktörler hakkında derinlemesine nitel bilgi elde etmeye odaklandı.

Etik:

Görüşülen kişilerden, görüşmelerinin bu raporun hazırlanması amacıyla kullanılmasını kabul ettiklerine dair bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Görüşmeler, görüşmecilerin bilgisi dahilinde kayıt altına alınmış ve görüşmeci ile görüşmecinin aynı dili konuşmadığı durumlarda bir tercüman bulundurulmuştur. Görüşülen kişi kendini tanıtmak için tercih ettiği adı kullanmıştır.

Araştırmanın Hedefleri:

Bu araştırmanın hedefleri üç yönlüdür:

1. Hangi toplumsal ve ekonomik koşullar altında çocuk evliliği kararının verildiğinin araştırılması.
2. Aileler ve topluluklar içindeki çocuk evlilikleri hakkında kimlerin etkileyici ve karar verici olduğunu araştırmak.
3. Toplumsal ve siyasi kurumların çocuk evliliklerini nasıl teşvik ettiğini veya caydırdığını araştırmak.

Araştırma soruları:

Yukarıda belirtilen araştırma hedefleri doğrultusunda, bu raporda ele alınan araştırma soruları üç ana başlık altında toplanmıştır:

Ailelerin ve toplulukların özellikleri:

1. Çocuk evliliklerinden en çok hangi tür hane halkı etkileniyor?
2. Hem ailelere hem de çocuklara göre çocuk yaşta evliliğin yararları ve riskleri nelerdir?

Çocuk evliliğini teşvik eden toplumsal ve kültürel özellikler:

1. Kimin çocuk ve kimin yetişkin olduğuna dair toplulukların sahip olduğu anlayışlar nelerdir?
2. Hangi toplumsal ve kültürel özellikler aile veya topluluk üyelerinin çocuk evliliğini teşvik etmelerine neden oluyor?

3. Kızların çocukken ve evlilik sırasında yaşadıkları geçiş törenleri nelerdir? Bir kız evlenmeye nasıl hazır hale getiriliyor?

Çocuk evliliğini önlemede kanunların ve sivil toplum kuruluşlarının rolü:

1. Kadınlar, aileler ve topluluklar çocuk evliliğiyle ilgili yasal çerçevelerden etkileniyor mu? Yasal çerçevelerin varlığı veya yokluğu çocuk evliliklerini nasıl engeller veya teşvik eder?
2. Kadınlar, çocuk evliliğiyle mücadele eden örgütleri biliyor mu? Bu örgütlerin etkisi ne düzeyde?

Araştırma bulguları:

Çocukluk ve Yetişkinliğe Bağlamsal Yaklaşım:

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne (ÇHS) göre, doğumdan 18 yaşına kadar olan herkes çocuk olarak tanımlanır. Bununla birlikte, yasaların yanı sıra bağlamın ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri belirli bir toplumda çocuk veya yetişkin olmanın tanımını etkiler. Suriyeli mülteciler arasında çocuk evliliklerinin, yerinden edilme ve çatışma nedeniyle yüksek olduğu bildiriliyor. Ancak çocuk evlilikler Suriye'de çatışmadan önce de oldukça çok görülüyordu. "Ulusal ölçekte temsili olan Suriye Aile Sağlığı Araştırması'nda UNICEF, 20 ila 24 yaşları arasındaki kadınların arasında ilk kez 18 yaşından önce evlenmiş olanların oranı 2002-2011 döneminde % 13 ve 2009'da % 17,3 olarak tahmin etmiştir. Evlilik, Suriye'deki dini mahkemeler tarafından tescillenir ve Suriye'deki çoğu dini grup, 18 yaşın altındaki kızların yasal vasi izniyle evlenmesine izin vermektedir ve en küçük evlilik yaşı 13'dür."²⁷

Suriye'de çocuk evliliklerinin neden yüksek olduğuna dair karşılaşılan yaygın açıklamalardan bazıları, dini, muhafazakar ve ataerkil olarak tanımlanan "Suriye kültürüne" referans verilmesi sebebiyle kültürcüdür. Bu tür kültürcü açıklamalar, kültürün durağan ve değişmez olduğunu varsaymakta ve böylece Suriyeli mültecilere karşı klişelerin ve ırkçı tutumların önünü açmaktadır. Başka bir deyişle, kültürcü açıklamalar, yapısal eşitsizliklere yol açan yasal, siyasi ve ekonomik bağlamı görmezden gelir ve bu tür yapısal eşitsizliklere karşı direnişin azaltılmasında rol oynar. Bu nedenle, bu araştırmanın amacı, kültürcü açıklamalardan uzak durarak, Suriyeli ve Türkiyeli kız çocuklarının evlenmeye zorlandığı ve çocuk evliliklerini rasyonelleştiren ve "doğal" olduğunu varsayan toplumsal, ekonomik, hukuki ve siyasi bağlama karşılaştırmalı ve toplumsal cinsiyet bakış açısıyla yaklaşmaktır.

Kamusal Alanlarda Cinsiyet Ayrımcılığı

İstanbul'daki Suriyeli mülteci kadınlar arasında yapılan görüşmelere göre, çoğu durumda, uluslararası anlaşmalarda tanımlanan yaş dönemlerinin, ailelerin kızlarının evliliklerine karar verme sürecinde pek bir etkisi yoktu. Toplamlar, aileler ve kız çocuklarının kendisi, çocuğu ve

²⁷ <https://conflictandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13031-017-0131-z#:~:text=The%20percentage%20of%20women%20aged,Family%20Health%20Survey%20%5B19%5D.>

yetişkinliği farklı gelişim aşamaları açısından tanımlama eğilimindedir: Ergenlik, okuldan ayrılma, başkalarına ve ev halkına bakma kapasitesinin geliştirilmesi olgunluğun belirteçleridir. Suriyeli kadınlar arasında görüşülen kişilerin büyük çoğunluğunun ifadelerine göre, bu değişim süreci yaklaşık 12-13 yaş civarında gerçekleşmekte ve bu da toplumsal cinsiyet ayrımcılığının kamusal alanlarda başlama yaşını göstermektedir. Suriyeli kadınlarla yapılan görüşmelerin neredeyse tamamına göre, yetişkinliğe girmenin ilk ve en önemli sonuçlarından biri, kız çocuklarına artık ev dışında veya komşuların çocukları, okul arkadaşları veya akrabaları ile oyun oynamasına izin verilmemesidir:

“Çocukken sokakta değil, sadece evde ya da okulda oynardık. Suriye’de kızların sokağa çıkmasını istemiyorlar. Kız ve erkek çocuklar 3. sınıfa kadar birlikte oynar ve sonra sadece kızlar beraber oynar. ”

Türkiye’de yetişkinliğe girişin bir göstergesi olarak ev dışında bulunmalarının yasaklandığını belirten görüşmecilerin oranı Suriyeli kadınlara göre daha az olsa da genel olarak Türkiyeli çocuk yaşta evlenen kadınlar arasında evlilik, eşi ya da kayınvalidesi olmadan kamusal alanda bulunmanın kısıtlanması anlamına geliyor. Suriyeli ve Türkiyeli görüşmeciler kendi ebeveynlerini ziyaret etmek için eşlerinden izin almaları gerektiğini belirtmişlerdir. Kamusal alanlarda getirilen kısıtlamalar ve cinsiyet ayrımcılığı, ailenin namusu ve itibarı meselelerinin, kız çocuklarının fırsatlardan mahrum bırakılmalarının merkezinde olduğunu ve bu fırsatların yerini çocuk yaşta evliliklere bıraktığını göstermektedir.

Eğitim Fırsatlarının Eksikliği:

Cinsiyet ayrımcılığı ve sokaktan uzaklaştırılma, genellikle kızların eğitimlerine devam etme fırsatını kaybetmeleri ile sonuçlanır. Başka bir deyişle, Suriyeli görüşmecilerin çoğunun belirttiği gibi, yetişkinliğe girmeleri anlamına gelen 12-13 yaş civarında kız çocuklarının sokağa çıkmaları ve okula gitmeleri yasaklandı. Kırsal kesimlerde, kızların eğitim fırsatı genellikle 6. sınıfta sona erdi. Bunun sebebi köyde bunun ötesinde okul olmaması ve çocuğun eğitime devam etmesinin, ailenin kızını şehre götürmesi veya göndermesi gerektiği anlamına gelmesiydi. Görüşülen kişilerin çoğu okul yıllarından bahsederken, aldıkları eğitimden çok arkadaşlarıyla sosyalleşme hikayeleri anlattı. Diğer bir deyişle, okulun aile dışında en önemli sosyalleşme fırsatlarından birini sağladığı ve kız çocukları için okula gitmemesinin, aile dışı ilişkiler kurmanın önemli bir alanını kaybetmek anlamına geldiği ve bu sebeple kadınların eğitimlerine devam edememekten nasıl pişmanlık duyduğu açıktır. Eğitime erişememe ve erken yaşta evlilik, birinin diğerinin nedeni veya sonucu olmaktan ziyade, birbirlerine eşlik etmeleri açısından önemlidir. Görüşülen Türkiyeli kişilerin çoğu da eğitime devam etme fırsatını kaybetmiştir. Bu durum, Türkiyeliler arasında 14-15 gibi daha geç yaşlarda ortaya çıkmasına rağmen çocuk evliliklerine de eşlik etmiştir. Türkiyeli ve Suriyeli görüşülen kadınların neredeyse tamamı okula gitmeyi bıraktıkları için pişman olduklarını ve kızlarının eğitimlerine devam etmelerini istediklerini belirtmişlerdir.

Kentsel ve Kırsal Bağlam:

Birçok çalışma, çocuk evliliklerinde kır-kent farklılığını vurgulamakta ve kırsal kesimde çocuk evliliklerinin daha yaygın olduğunu belirtmekle birlikte, bu araştırma, ailenin kentte yaşayıp yaşamamasından ziyade maddi durumunun ve eğitim düzeyinin kız çocuklarının yetişkinliğe giriş yaşını ve evliliğinin meşru olup olmadığını belirlediğini ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırma kapsamında görüşülen kadınların çoğu kentsel bölgelerden gelmiş, ancak çoğu çocukluklarında ya yoksulluk içinde ya da yoksulluk sınırının biraz üzerinde yaşadıklarını belirtmişlerdir. Diğer bir deyişle, kırsal ve kentsel bölgelerden gelen kadınlar arasında ortak olan, ailelerinin mali durumunun seviyesiydi. Bu nedenle, yoksulluk düzeyinin kent-kır ayrımından daha çok çocuk evliliklerinin göstergesi olduğunu söylemek mümkündür.

Bununla birlikte, kır ve kent ayrımının Suriyeli görüşmecilerden ziyade Türkiyeli görüşmeciler arasında daha önemli bir rol oynadığını belirtmek önemlidir. Kırsal alanda büyüyen Türkiyeli görüşmeciler, kentte büyüyen görüşmecilerle karşılaştırıldığında, eğitim fırsatlarını ve kamusal alanlarda bulunma haklarını daha erken yaşta kaybetmişlerdir. Suriyeli görüşmeciler arasında bu ayrım daha az belirgindir. Damat ve gelin arasındaki yaş farkı söz konusu olduğunda, kızın ailesinin kırsalda mı yoksa kentsel bir ortamda mı yaşadığı belirleyici bir faktör gibi görünmemektedir.

Yoksulluk ve Ekonomik Sınıf:

Özellikle yüksek düzeyde yoksulluk ve daha düşük örgün eğitim seviyesine sahip aile bağlamlarında, çocukluktan yetişkinliğe geçiş çok hızlıdır. Hem Suriyeli hem de Türkiyeli görüşmeciler, annelerinin ev dışında çalışarak hane yoksulluğunu azaltma girişimlerinin çocuğun yetişkinliğe geçişine işaret ettiğini belirtiyor. Anne ev dışında çalışmaya başladıkça, hane halkına bakma sorumluluğu kızların omuzlarına düşerek yetişkinliğe geçişlerini hızlandırır. Bununla birlikte, Türkiyeli ve Suriyeli görüşmecilerin yoksulluğu nasıl anlattıkları arasındaki farka dikkat etmek önemlidir. Suriyeli görüşmecilerin çoğu, yoksulluktan toplumsal bir sorun ya da çocukluklarında belirleyici bir faktör olarak değil, daha ziyade dikkate alınmayan toplumsal bir gerçeklik olarak bahsetmektedir. Diğer bir deyişle, Suriyeli görüşmecilerde çocuklukları boyunca yaşadıkları yoksulluk üzerine eleştirel bir anlatı yoktu. Anlatıları, ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için "elinden gelenin en iyisini yapan baba" ve sahip olduklarından memnun olmaları gerektiği etrafında yoğunlaşıyordu. Bu anlatı, Suriye rejiminin daha baskıcı doğasına ve bölge sakinlerinin yaşam koşullarına yönelik eleştirilere yer olmamasına atfedilebilir. Yoksulluk ve etkileri Türkiyeli kadınlarla yapılan görüşmelerde daha net ortaya çıkıyor. Bir görüşmeci şu ifadeleri kullandı: "Lüks bir mahallede yaşıyorduk. Babam orada kapıcıydı. Orada arkadaşımız olmadığı için dışlanıyor olabilirdik." Diğer bir deyişle, Türkiyeli görüşmeciler, çocukluk yaşam koşullarını sınıf bakış açısı ile ve toplum içindeki ekonomik konumlarından yola çıkarak analiz etmişlerdir.

Türkiyeli ve Suriyeli kadınlarla yapılan görüşmeler, kızların yetişkinliğe geçişinin, annelerinin ev işlerini yapmalarını izlemeyi ve onlardan yemek pişirmeyi ve temizlik yapmayı öğrenmelerini ve küçük kardeşlerine bakmayı içerdiğini gösteriyor. Eve ve küçük kardeşlere bakmak, çocukluğun sonunu ve yetişkinliğe geçişi gösteriyor. Genellikle yetişkinliğe geçiş, büyük kız kardeşler evlendiğinde gerçekleşiyor. Diğer bir deyişle, küçük kardeşlere bakma ve ev işi yapma görevi, büyük kardeşler evlenip ev dışına taşınarak küçük kız kardeşlere devrediliyor. Bu nedenle, kızlardan birinin çocuk yaşta evliliği, küçük kız kardeşlerin geleceği üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Yukarıda bahsedildiği gibi, bu geçiş genellikle annenin aile gelirine katkıda bulunmaya ihtiyaç duyduğu ailelerde, annenin ev dışında olması ve küçük kardeşleri büyük kızların bakımı altında bırakması sebebiyle daha erken yaşlarda gerçekleşir.

Yoksulluk ve ekonomik sınıfın hem Türkiye'de hem de Suriye'de kırsal ortamlardan ziyade kentsel ortamlarda büyüyen görüşmeciler tarafından daha çok dile getirildiğini belirtmek önemlidir. Ayrıca, aileleri bariz bir yoksulluk içinde yaşayan görüşmeciler için, damat ile kız arasındaki yaş farkı daha fazlayken, kızını çocuk yaşta evlendirmeyi sadece ekonomik bir fırsat olarak görmeyen hem Suriyeli hem Türkiyeli aileler damat ve gelin arasındaki yaş farkının daha düşük olması gerektiğini düşünüyor.

Kültür, Biyoloji ve Kuşak Farklılıkları:

Kız çocuklarına, cinsiyet ayrımı küçük yaşta, ya dini inanç ya da aslında toplumsal ve siyasi bir olgu olan kültür aracılığıyla, doğal bir toplumsallık olarak kabul ettirildi. Görüşülen pek çok kişi, "Kız ve erkek çocukları Allah tarafından böyle yaratılmıştır: Kızlar yemek pişirmek ve ev bakımı için, erkekler evle ilgilenmek ve dışarıda çalışmak için." Diğer bir deyişle, toplumsal cinsiyet rolü farklılıkları din ve kültür yoluyla meşrulaştırılır. Bununla birlikte, kadınların büyürken toplumsal cinsiyet rol farklılıklarının bu şekilde meşrulaştırılmasına eleştirel yaklaşmadıkları ve çocuk evliliği deneyimlerinin, bu tür bir meşrulaştırmayı eleştirmeye başlamalarının ana nedeni olduğu görüşmelerden açıkça anlaşılmaktadır. Bu, görüşmecilerin kendi kızlarına ve oğullarına nasıl davrandıklarını anlatmalarından da anlaşılıyor. Hem Türkiyeli hem de Suriyeli görüşmecilerin çoğu, oğulları ve kızları arasında bir fark olmaması gerektiğini belirtiyor. Başka bir deyişle, kişisel çocuk evlilik deneyimi, toplumsal cinsiyet rollerine yaklaşımda çok keskin bir nesiller arası farklılıkla sonuçlanmıştır.

Ayrıca, Suriyeli kadınlar arasındaki mülteci deneyiminin de bu kuşaksal farklılıkta rol oynadığına dikkat etmek önemlidir. Görüşülen birçok Suriyeli, bunun Türkiye ile Suriye arasındaki temel farklılıklardan biri olduğunu ve "burada kız ve erkek çocuklar arasında hiçbir fark olmadığını, kadınlar ve erkeklerin aynı haklara sahip olduğunu" belirtiyor. Bunun hem Türkiye'deki hukuk sistemine hem de genel olarak toplumsal yaklaşıma dayandığını da belirtiyorlar.

Bazı görüşmeciler, biyolojik gelişmenin kamusal alanlardan men edilmelerine eşlik ettiğinden bahsetmiştir. Bununla birlikte, biyolojik gelişimin genellikle normalden daha erken bir yaşta gerçekleştiği tasvir edilmiştir. Görüşülen Suriyeli pek çok kişi, ailelerinin kendilerine "yaşından

daha büyük görüldüğü" için dışarıda oynamalarına izin vermediğini belirtti. Görüşmeciler ayrıca vücutlarının daha erken yaşta geliştiğini ve bu nedenle başlarını örtmeye başladıklarını belirtmişlerdir. Çocukluktan yetişkinliğe biyolojik ve toplumsal geçiş arasındaki uyumsuzluğu meşrulaştırmak için böyle bir açıklamanın yaygın hale geldiğini iddia etmek mümkündür. Erken ergenliğe ilişkin bu tür göndermeler dışında, gelişimin fizyolojik aşamalarına görüşmeciler arasında fazla değinilmemiştir. Bu aynı zamanda yetişkinliğin biyolojik olarak değil toplumsal olarak tanımlandığını gösterir.

Suriyeli görüşmecilerin çoğu büyürken kendilerini baskı altında hissetmediklerini söylese de, çocuklukları boyunca sosyalleşme biçimleri nedeniyle "kadınları savunmasız ve korkulu, erkekler ise hayattaki tüm zorlukların üstesinden gelebilir" olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Yukarıda da belirtildiği gibi, baskı altında hissetmeseler bile, görüşülen kişilerin çoğu kız ve erkek çocuklarla aynı şekilde davranılmadığını belirtmektedir. Birçoğu, kızların dışarıda olmasına veya arkadaşlarıyla oynamasına izin verilmemesine rağmen erkeklerin dışarıda oynayabildiklerini, istedikleri gibi gelip gidebildiklerini belirtmiştir. Bu gibi durumlarda, çocuk yaşta evliliğin merkezinde yer alan namus ve aile itibarı meseleleri, kız çocuğunu evliliğe rıza göstermemesine eşlik eder.

Ayrıca, hem Suriyeli hem Türkiyeli bazı görüşmeciler, kendileri üzerinde güç sahibi olanın babadan çok ağabeyleri olduğunu belirtiyor. Bunun nedeni, babaların çoğu zaman evin dışında çalışması ve böylece yetkiyi evdeki oğullarına devretmesi olabilir. Diğer bir deyişle, ailenin ekonomik düzeninden babalar sorumluyken, evde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın sağlanmasından büyük oğullar sorumluydu. Bazı görüşmeciler, sosyal normlar tarafından dikte edilen böyle bir düzeni nasıl ihlal ettiklerinden bahsettiler. Anlatıları, toplumsal kurallara gerçekten meydan okuduklarını göstermektedir.

Kız ve erkek çocuklar arasındaki muamele farklılığına rağmen, Suriyeli görüşmecilerin çoğu babalarından olumlu bir şekilde bahsetmektedir. Babalarının çok çalıştığını ve aileyi geçindirmeye çalıştığını belirtiyorlar. Bazıları babalarının kolayca sinirlenebileceğini belirterek, toplumsal cinsiyet normundan ziyade bundan kişisel bir özellik olarak bahsetmişlerdir. Başka bir deyişle, ataerkil normlar ve roller tanınmamakta, bu duruma aksine babanın kişisel özellikleri olarak değinilmektedir.

Görüşmecilerin çoğunun, çocukluktan yetişkinliğe geçişlerini gerçekten belirleyen olgunun evlilik olduğunu söylemesi çarpıcıdır. Türkiyeli ve Suriyeli görüşmeciler, şu cümlenin farklı şekillerini ifade etmişlerdir: "Çocukluğum evlendiğimde sona erdi."

Görüşme anlatılarına göre çocukluktan yetişkinliğe geçişin belirleyicileri şunlardır: 1) kamusal alanlara erişimin sınırlı olması 2) eğitimin kesilmesi 3) ev işleri ve küçük kardeşlere bakmak, Ve nihai son adım olarak 4) evlilik. Diğer bir deyişle, toplumsal kurallara göre çocuk yaşta evlilik terimi, çocuğun yaşına rağmen evlenir evlenmez yetişkinliğe geçişini ifade etmesi sebebiyle oksimorondur.

Çocuk Evliliklerinde Karar Verme ve Çocuk Evlilik Kalıpları:

Yoksulluk ve Ekonomik Sınıf:

Çocuk evliliklerine işçi sınıfı ya da eğitim düzeyi düşük ailelerden gelmek gibi çeşitli faktörler sebep olmaktadır. Çocuk evlilikleriyle ilgili literatür, çocuk evliliklerinin çoğunun kötü yaşam koşullarından kaçma, temel ihtiyaçları karşılama ve hem aile hem de çocuk için ekonomik fayda sağlama amacıyla yönlendirildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu tür analizler, hem yasal statüleri hem de içinde buldukları toplumsal koşullar nedeniyle ekonomik olarak dezavantajlı oldukları gerçeği göz önüne alındığında, Suriyeli mülteciler arasındaki çocuk evliliklerini açıklamak için özellikle kullanılmaktadır. Ancak yoksulluk, Suriyeli görüşmecilerin büyüdüğü ve evlendirildiği toplumsal bağlamın bir yönü olarak ortaya çıksa da, görüşülen kişilerin çoğu tarafından erken evliliklerinin bir nedeni olarak anlatılmamıştır. Diğer bir deyişle, Suriyeli görüşmecilerin anlatılarında yoksulluk ile erken evlilik arasında nedensel bir bağlantı yoktur. Bu, görüşülen kişilerin sınıfsal konumunun çocuk evliliklerinde bir karar verme faktörü olmadığı anlamına gelmez, daha çok vakaların çoğunda evliliklerinin nedenlerine ilişkin anlatılarının bir parçası olmadığını gösterir.

Ancak Türkiyeli görüşmeciler arasında yoksulluk, kız çocuğunu evlendirme kararını verme sürecinde daha önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, Türkiyeli ve Suriyeli görüşmecilerin tamamı kızlarının gelecekte ekonomik açıdan bağımsız olmasını istediklerini, böylece zorla evlendirilmekten kurtulabileceklerini belirtiyorlar. Diğer bir deyişle, ekonomik yoksulluğun çocuk yaşta evlendirilme nedeni gibi görünmediği durumlarda bile, hem Suriyeli hem de Türkiyeli kadınlar için ekonomik fırsatlara ve ekonomik bağımsızlığa sahip olmak istenmeyen bir evlilikten kaçmanın bir aracı olarak değerlendirilmektedir .

Onur ve İffet:

Beklenenin aksine, Türkiyeli ve Suriyeli görüşmecilerin çoğu, kendi toplumlarında çocuk yaşta evlilik nedeni olarak namus ve iffet konularını doğrudan ifade etmemişlerdir. Ancak, kamusal alanlarda toplumsal cinsiyet ayrımı, akrabalar arasında bile erkeklerle sosyalleşmenin engellenmesi, yoksulluk dışındaki nedenlerle eğitimin kesilmesi, hepsi namus, iffet ve aile itibarı konularını ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, görüşmeciler, kızları çocuk yaşta, yani hala bakire iken, evlendirmenin aile itibarını garanti altına almanın bir yolu olduğunu doğrudan olmasa bile belirtmektedirler. Görüşülen kişilerin çoğu, evlilikten sonraki ilk cinsel ilişkiyi yıkıcı bir deneyim olarak belirtmelerine rağmen, çocuk yaşta evlilik nedenleri tartışmalarında bekarettten bahsetmemişlerdir.

Görüşmeciler, evlilik sonrası hayatları hakkında konuşurken namus meseleleri doğrudan ve düzenli olarak gündeme gelmektedir. Hem Türkiyeli hem de Suriyeli görüşmecilerin anlatılarında, artık evlilikle birlikte kız çocuğunun kocasının ailesinin onurunu temsil ettiği

açıkça anlaşılıyor. Ancak, damadın gelinden çok daha büyük olduğu durumlarda, kocanın şeref ve itibar meselelerinin daha belirgin bir şekilde ortaya çıktığını belirtmek önemlidir.

Zorunlu mu “Rıza” Dahilinde mi? :

Karar verme söz konusu olduğunda, Suriyeli görüşmecilerin çoğu evlenmeye zorlanmadıklarını belirtirken, Türkiyeli görüşmeciler arasında rızaları alınmadan evlendiklerini söyleyenlerin oranı daha yüksektir. Bu, “zorla” ve “rıza” terimlerinin nasıl algılandığı, görüşülen kişilerin evlenmeye rıza gösterip göstermediklerini, evliliklerinde seçim ve faillik kavramlarını nasıl gördükleri yeniden gözden geçirmeyi gerektirir. Evlilik kararını kimin verdiği sorulduğunda, hem Türkiyeli hem de Suriyeli görüşmecilerin büyük çoğunluğu ebeveynleri olduğunu belirtti. Bununla birlikte, çoğu durumda son sözü söyleyen genellikle babadır. Genellikle baba, kızını evlenmeye zorlayan acımasız bir "diktatör" olarak değil, "daha iyisini bilmeyen" ve kendi toplumlarında "işler böyle yürüdüğü" için kararı alan biri olarak görünür. Özellikle annenin evliliğe karşı olduğu durumlarda, babanın her zaman “bu işler böyle” diyerek son kararı verdiği belirtiliyor.

Suriyeli görüşmeciler genellikle ana karar vericinin toplumun kendisi olduğunu belirtiyor: “Mesele benim ailem değildi. Suriye toplumunun durumu budur. Ablam da bu şekilde evlendi. Bu ailemin kararı değildi. Geleneklerdir. ” Diğer bir deyişle, görüşmeciler kararların kendilerine dayatılmadığını belirtiyor: "Hiç kimse 'evleneceksin' cümlesini kurmadı." "Elinizi istemeye geldiklerinde normaldir. Korkmadım. " Diğer bir deyişle, Suriyeli görüşmecilerin çoğuna göre, bir kız olarak "rıza vermek", eğitim veya iş gibi olanaklarına sahip olmaktan ve fırsatlar arasında bilinçli seçimler yapmaktan ziyade toplum tarafından genel olarak uygulanan şeye karşı gelmemek anlamına geliyordu. Türkiyeli görüşmecilerin bazıları çocuk yaşta evliliğin kanuna aykırı olduğu için rızasız evlilik anlamına geldiğini ifade etmesine rağmen, genel olarak aynı rıza tanımına sahiplerdir.

Hem Türkiyeli hem de Suriyeli birçok görüşmeci, damadın ailesi gelini istediğinde, ilk başta kız çocuğunun özellikle annesinin, bazı durumlarda da babanın kız çocuğunun hala çok küçük olması sebebiyle teklifi reddettiğini belirtmiştir. Bununla birlikte, bu tür bir başlangıç reddi, kültürel olarak kabul edilmiş meşru bir müzakere aşamasının parçası gibi görünmektedir ve bunu genellikle bazı görüşmecilerin söylediği gibi kabul veya “teslim olma” izlemektedir. Diğer bir deyişle, ilk ret bile, ebeveynlerin kız çocuğunun rızasını alma ihtiyacı duyduklarını göstermiyordu.

Bazı görüşmeciler, evlilik teklifi geldiğinde görüşlerinin sorulduğunu belirtmişlerdir. Genellikle kızlarının fikrini soran annedir. Bazı görüşmeciler, içinde büyüdükleri kültür böyle olduğu ve çevrelerinde “gördükleri” bu olduğu için bu durumu ne kabul ettiklerini ne de karşı çıktıklarını belirtmişlerdir. Aileleri tarafından tehdit edilmediklerini ya da zorla evlendirilmediklerini, ancak kendilerine alternatifler sunulmadığını, özellikle eğitim ya da iş imkanlarına erişemediklerini belirtmişlerdir. Bazı durumlarda, özellikle Türkiyeli görüşmeciler arasında, kız çocukları ailelerinin yetersiz ekonomik kaynakları nedeniyle çalışmalarına rağmen evlendirilmişlerdir

Türkiyeli ve Suriyeli görüşmecilerin büyük çoğunluğu rızayı karar alma sürecinde aktif bir rol ve son söz olarak değil, daha ziyade karar verilirken aile tarafından dövülmek, hapse atılmak gibi şiddete maruz kalmamak olarak tanımlamaktadır. Dahası, genel olarak bireyin rızasının, toplumsal olarak beklenen toplumsal cinsiyet rollerinden bağımsız ve bunların ötesinde olduğu düşünülmemektedir. Başka bir deyişle, kız çocuğu, eğitime devam etmek gibi diğer yaşam olanaklarına kıyasla, toplumsal olarak kabul gören bir uygulama olarak evlenmeye ilişkin olgun bir değerlendirme yetisine sahip değildir. Hem Suriyeli hem de Türkiyeli kadınların, şu anki ruh halleri ve deneyimleri içinde karar verecek olsalar çocuk yaşta evlenmeyeceklerini belirtmeleri bunu daha da açıklığa kavuşturmaktadır.

İnşa Edilen Evlilik Motivasyonları:

Hem Türkiyeli hem de Suriyeli görüşmeciler, evlendiklerinde cinsellik veya evlilik hayatının ne olduğu konusunda fazla bilgi veya bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Evliliğe bakış açılarının daha çok gelinlik etrafında döndüğünü belirtmişlerdir. Bir kız çocuğu olarak güzel bir gelinliğe sahip olma fikrinin onları evlenmeye en çok motive eden şey olduğunu ifade etmişlerdir. "Evliliğin tamamıyla elbiseyle ilgili olduğunu" düşündüklerini belirtmişlerdir.

Bazı görüşmeciler için, evlenmeyi kabul etmenin arkasındaki temel motivasyon, erken yaşta geçiş yaptıkları yetişkin hayatından kaçmaktır. Görüşmecilerden bazıları: "Baskıdan kurtulacağımı ve evlendiğimde görümcelerimle oyun oynayabileceğimi düşündüm" dedi. Başka bir deyişle, ebeveynlerinin evinden kocalarının ebeveynlerinin evine taşınmanın çocukluklarını geri getireceğini varsaydılar. Çocukluktan yetişkinliğe geçişlerine rıza göstermediklerinin bir göstergesi olarak çocukluklarını geri almaya razı oldular: Çocuk evliliklerini kabul etmek, çocuklarının yetişkinlik döneminden kaçmak için bir stratejydi çünkü eğitimlerine devam etmek gibi diğer seçenekleri kalmamıştı. Türkiye vatandaşı olan ve Türkiye'de ikamet eden akrabalarıyla evlenmeyi kabul eden Suriyeli görüşmecilerin bir kısmı için ise çocuk evlilikleri, savaştan kaçmak ve İstanbul'a gelmek için bir stratejydi.

"Uygun" Evlilik Biçimleri:

Görüşülen hemen hemen tüm vakalar, kaçırılma veya tecavüz sonrası evlilikten ziyade ailelerin rızasını içeren kabul edilmiş toplumsal uygulamaları takip eden geleneksel çocuk evlilikleriydi. Görüşmelerde, neyin uygun bir evliliği oluşturduğuna, nasıl düzenlendiğine ve evlendirilen kızların toplumsal bağlamında hangi adımların izlendiğine dair net bir görüş ortaya çıkmaktadır. Hem Türkiyeli hem de Suriyeli görüşmecilerin anlatılarında ortaya çıkan ana örneklerden biri, çoğu durumda kuzen gibi yakın bir akrabanın oğluyla evlendirilmeleridir. Bazı görüşmeciler, babalarının kızlarını bu kadar erken yaşta evlendirmelerine karşı olmalarına rağmen, sonunda ailenin yaşlı üyelerine, genellikle damadın babasına hayır diyemediklerini belirtiyorlar. Başka bir deyişle, bu tür durumlarda çocuk evlilikleri konusunda karar verme yetkisi gelinin çekirdek

ailesinden çok geniş ailedir. Bu tür durumlarda, çoğu zaman damat ile gelin arasındaki yaş farkı büyük değildir.

Çoğu durumda, kız çocuğu, damatla ilk kez, kendisi ve ailesi kız çocuğunu istemek için kızın ailesinin evine geldiğinde tanışır. Kız çocuğunu önceden gören ve oğluna uygun bir gelin olduğuna karar veren genellikle damadın annesidir. Sonra kızın ailesine haber gönderir ve sonra aile olarak gelip isterler. Görüşmeciler genellikle damat ve ailesi onu istemeye geldiğinde ne kadar utandıklarından bahsettiler. Damada karşı ne hissettiği ya da onu çekici bulup bulmadığı sorulduğunda, genellikle kızın damada olan kişisel ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, damat ile gelin arasındaki yaş farkının az olduğu durumlarda görüşmeciler, damadın kişiliğini tanıma fırsatı bulamadıkları için çoğunlukla fiziksel görünüşleri hakkında ne hissettikleri üzerine konuşurken daha rahat hissetmektedirler.

Görüşmeciler ayrıca nişan döneminde gelin ve damadın birbirlerini tanıma fırsatı bulamadıklarını belirtmişlerdir. Genellikle yalnız kalmadıklarını, onlara diğer aile üyelerinin eşlik ettiğini belirtmişlerdir. Türkiyeli görüşmeciler nişanlandıklarında başlarını örtmeye başladıklarını, Suriye'den gelen görüşmeciler ise başlarını daha erken yaşta veya okulu bıraktıklarında örtmeye başladıklarını belirtmişlerdir.

Yasal evlilik günü aynı zamanda iki aile arasında mali mübadele günüdür. Suriye bağlamında, iki aile boşandıktan sonra geline ödenecek miktar olan bir başlık parası üzerinde anlaşır. Başlık parasının ne kadar olacağına karar verme yetkisi gelinin babasıdır ve geline altın olarak ödenir. Ancak birçok görüşmeci, boşanma durumunda saklamak için altını alanların kendileri olmadığını, damadın kontrolü altında olduğunu belirtmiştir.

Çocuk Yaşta Evlilik Sonrası Yaşam:

Çocukluklarını geri alabileceklerini düşünerek çocuk evliliği yapmayı kabul etseler de görüşülen kişilerin çoğu, evlilik yaşamı ve bunun neleri gerektirdiğine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmiştir. Ayrıca tavsiye alabilecekleri herhangi bir akrabalarının ya da başka bir kimsenin olmadığını da ifade etmişlerdir. Görüşmeciler, özellikle cinsel ilişki deneyiminin kendileri için korkutucu ve acı verici olduğunu, çünkü çoğunun evlilik öncesi cinsel ilişki hakkında hiçbir bilgisi olmadığını ve bu nedenle onları neyin beklediğini bilmediğini belirtti. Görüşülen kişilerin çoğu, "Bunu bilseydim evlenmezdim" gibi cümleler telaffuz etti. "Giyisilerimi değiştirdim, uzun pantolon giydim ve ağladım ve uyumaya gittim." "Bu deneyim bende acı ve korkuya sebep oldu." "Nişan sırasındaki aşk, cinsel ilişki sırasındaki aşktan farklıydı." Damadın gelinle aynı yaşta olduğu durumlarda ilk cinsel ilişkiye giriş daha uzun süre ertelenirken, yaş farkı olan damatlar ilk cinsel ilişkiye gelinleri daha çok zorluyordu.

Görüşmeciler, kişisel bağımsızlıklarını evlilik ve eş kimliği edinerek elde edebileceklerine inanıyorlardı. Bununla birlikte, birçoğu damadın ailesinin yanına taşınmanın getirdiği hayal kırıklıklarından, bu durumun özgürlükten daha fazla esaret getirdiğinden bahsetti. Artık,

damadın ailesinin temizlik ve yemek işlerinden sorumlu olmanın yanı sıra damadın kendilerinden küçük kardeşlerine bakmakla yükümlülerdi.

Hem Suriyeli hem de Türkiyeli birçok görüşmeci, eşlerinin davranışlarının evlilikten sonra nasıl değiştiğini ve özellikle kendilerinden çok daha büyük olan eşlerinin daha az şefkatli olduklarını belirtti. Bazıları eşlerinden fiziksel ve duygusal şiddete maruz kaldıklarını da belirtmişlerdir. Özellikle Türkiyeli görüşmeciler arasında bazı evlilikler boşanmayla sonuçlanmış. Pek çok kız çocuğu ve ebeveynleri evliliklerin kendilerine ekonomik kazanç sağlayacağını düşünürken, çoğu durumda kız çocuğu için ekonomik zorluklar evlilik içindeki ana deneyimdi. Bu gibi durumlarda sadece gelinle damat arasındaki ilişki gerginleşmemiş, evli çift de ailelerine yük olarak görülmüş ve bu nedenle kendileri ile aileleri arasında ve evli çiftin iki ailesi arasında kızgınlık oluşmuştur. Bu durum genel olarak damat ile gelin arasında fazla yaş farkının olmadığı durumlarda görülmüştür.

Türkiyeli ve Suriyeli birçok görüşmeci de hamilelik ve çocuk yetiştirme konusunda çok fazla bilgiye sahip olmadıklarını belirtti. Geniş aile, daha çok Suriye’de olmakla birlikte, her iki ülkede de çocuk evliliklerinin çocuklarının yetiştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Türkiyeli ve Suriyeli görüşmecilerin çoğu, kızlarının çocuk yaşta evlenmesine karşı olduklarını ve bağımsızlıklarını kazanmak için kızlarının eğitimine devam etmesini tercih ettiklerini belirtti. Bu bağlamda, eğitimlerini tamamlayamamaktan duydukları üzüntüyü dile getirmişlerdir. Genel olarak, görüşülen kişinin anlatıları, kendi evlilik deneyimlerinden bahsederken değil, ama kendi kızlarının geleceği hakkında konuşurken çocuk evliliklerinden duydukları pişmanlık etrafında dönmektedir. Birçoğu için anneleri, çocuk yetiştirmek de dahil olmak üzere evlilik hayatının zorluklarıyla başa çıkmada önemli bir rol oynamaktadır. Birçoğu evlilik öncesi babalarıyla olan ilişkilerinden şikayetçi olmazken, birçoğu için evlendikten sonra annelerinin önemini dile getirdiler.

Birçok görüşmeci evlendikten sonra nasıl aile içi şiddete maruz kaldıklarından bahsetmektedir. Boşanma, özellikle aile içi şiddet başladığında önemli bir seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk Yaşta Evlilikleri Geciktiren Etkenler:

Görüşmelere göre, çocuk evliliklerinin geciktirilmesinde önemli rol oynayan başlıca faktörler şunlardır:

1. Ebeveynlerin eğitim seviyesi: Ebeveynlerin eğitim seviyesi ne kadar yüksekse, çocuk yaşta kızlarını evlendirmeye o kadar az isteklidirler. Dahası, ebeveynlerin eğitim düzeyi ne kadar yüksekse, kızların evliliği erteleme konusunda ebeveynleriyle müzakere etmeleri için o kadar fazla alan vardır.

2. Kız çocuklarına yönelik eğitim fırsatları: Kız çocuğunun eğitim olanakları varsa çocuk yaşta evliliğin ertelenmesi daha olasıdır. Eğitim fırsatları çoğunlukla şunlara bağlıdır: a) ailenin

kırsalda mı yoksa kentsel bir ortamda mı yaşadığı, b) ailenin kızı okula göndermeye maddi imkanlarının yetip yetmeyeceği, c) ülke kanunlarının zorunlu eğitimi uygulayıp uygulamadığı.

3. Gelir elde etme fırsatları: Kız çocuğunun gelir getirici faaliyetlere erişimi varsa, çocuk evliliğinin arkasındaki mali mazeretleri savuşturmak daha kolay hale gelir. Aile gelirine mali katkı, kız çocuğunun müzakere yeteneklerini güçlendirir. Ancak bu aynı zamanda çocuk yaşta evlilik ve çocuk işçiliği arasında bir seçim anlamına da gelebilir.

4. Kız çocuğunun ikamet ettiği ülkenin yasal yapısı: Görüşülen kişiler, yalnızca devletin zorunlu eğitim ve 18 yaşından önce evliliği engelleyen yasalara sahip olması gerektiğini değil, aynı zamanda devletin yasanın her koşulda uygulanabilmesi için yaptırım mekanizmalarına sahip olması gerektiğini belirtmektedir. Özellikle mülteciler için yasal mekanizma ve kanun uygulama prosedürlerinin dışında kalmamaları hayati önem taşımaktadır.

5. Aile desteği dışında kalmak: Genellikle kız çocuğunun çocuk evliliğini önlemek için destek araması zordur, çünkü çoğu zaman hem becerilerden hem de nereden yardım alacağına dair bilgilerden yoksundur. Bu nedenle, çocuk evliliklerinin durdurulmasına yönelik adımların atılabilmesi için ailenin abla ya da anne gibi çocuk yaşta evliliklere karşı çıkan kadın üyelerinin sivil toplum kuruluşlarından ya da adli yardımdan yararlanmaları önemlidir. Mülteciler söz konusu olduğunda, sivil toplum kuruluşları, mülteci kadınlar için hukuki bilgiye erişim ve hukuki desteğe erişim kanallarının sağlanmasında özellikle önemli bir rol oynamaktadır.

Çıkarımlar ve Sonuçlar:

1. Hem Suriyeli hem de Türkiyeli görüşmecilerin çoğu, sosyoekonomik zorluklar yaşayan ve düşük eğitim düzeyleri olan düşük gelirli ailelerde yetişmişlerdir.

2. Görüşülen vakaların büyük çoğunluğunda, çocuk evlilikleri sosyalleştikleri ekonomik ve toplumsal koşulların bir yansımasından ziyade kültürel bir uygulama olarak algılanmaktadır.

3. Geniş aile, hem Türkiye'de hem de Suriye'de erken evlilik karar verme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Damat yakın bir akraba ise, geniş ailenin yetkisi çekirdek ailenin yetkisini aşar.

4. Ancak damat adayının toplumsal koşulları ve konumu evlenmeye uygun değilse çekirdek aile hem Suriye'de hem de Türkiye'de evliliğe karşı çıkabilmektedir

5. Görüşülen kişiler anlatılarında bu kavramlara doğrudan atıfta bulunmasa da, ailenin kız çocuğunu evlendirme kararında namus, iffet ve aile itibarı önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

6. Kız çocuklarının, müzakerelerde onları daha güçlü kılacak eğitim gibi alternatifler ve beceri eksikliği nedeniyle karar alma sürecinde fazla güçleri yoktur.

7. Görüşülen kişilerin çoğunun, çocuk yaşta evlendirilmeye zorlanmadıklarını belirtmelerine rağmen, rıza tanımları, evliliklerin karar alma sürecinde, toplum içinde genel olarak kabul edilen cinsiyet rollerine karşı çıkabildiklerini göstermez.

8. Çocuk evliliklerinin nedenlerini anlamak için kız çocuklarının kendi faillikleri ve evliliği neden kabul ettikleri dikkate alınmalıdır. Bazıları ilk etapta içine itildikleri yetişkin hayatından kaçmak için evliliğe itilmiştir.

9. Çocuk evliliklerine maruz kalanların çoğu, çocuk evliliklerinin sonuçlarını öngöremedikleri için çocuk evlilikleriyle ilgili uygun kararı veremediklerini belirtmektedir.

10. Cinsel ilişki, anlatılarında bekaretten bahsedilmemesine rağmen, kız çocuklarının evlendikleri için pişmanlık duymasıyla sonuçlanan ilk şok edici deneyimdir.

11. Ebeveynler, çocuk evliliğini maddi olarak fayda sağlamak için potansiyel bir fırsat ve hane halkı kaynakları üzerindeki yükü hafifletmek için bir olasılık olarak görürken, çoğu durumda damat hane halkının ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelir. Bu gibi durumlarda gelin ve damat arasındaki ilişkiler ve geniş ailelerin ilişkileri gerilir. Bu daha çok damat ile gelin arasındaki yaş farkının yüksek olmadığı durumlarda görülür.

12. Görüşülen kişilerin çoğu, zorla evlendirildiklerini düşünmedikleri halde evliliklerini bir pişmanlık hikayesi olarak anlatmaktadır. Görüşülen tüm kişiler kızlarının 18 yaşından önce evlenmesine karşıdır.

Destekleyen: STDV-Sivil Toplum Destek Vakfı & KADAV-Kadınlarla Dayanışma Vakfı

Analiz eden ve Yazan: Şenay Özden

Araştırmacı: Nurten Demirbaş

Katkı sunanlar: Coralie Forget, Havin Kharahalil ve

Aybeniz Karataş, Beyza Bilal, Bihter Somersan, Özgül Kapdan, Özgür Sunata, Sanem Öztürk.